



De buurtsportcoach, van uitvoerder tot verbinder pur sang

Marloes Aalbers · Bas de Wit

Geaccepteerd op: 19 mei 2021 / Published online: 9 juli 2021
 © The Author(s) 2021

Samenvatting De afgelopen jaren heeft het beroep buurtsportcoach zich ontwikkeld van organisator en begeleider van sportactiviteiten voor jeugd, tot verbinder van mensen en organisaties in verschillende domeinen, zoals de gezondheidszorg. De focus ligt nog altijd op het inzetten van sport én bewegen. Buurtsportcoaches begeleiden mensen bij het veilig bewegen en vervullen een brugfunctie tussen bijvoorbeeld valpreventieprogramma's en zelfstandig bewegen in de wijk. Deze veranderingen in hun opdrachten en doelstellingen gaan samen met een ontwikkeling van de beroepsgroep en een nieuw functieprofiel.

Trefwoorden buurtsportcoach · bewegingsstimulering · functieprofiel · professionalisering

The community sport coach: from organizing to connecting

Abstract The past few years have seen a developmental shift regarding community sport coaches. Where they once started out organizing and supervising youth sports activities, they now connect people and organizations across several domains including health care. Nevertheless, their focus remains on how to get others involved in sports and exercise. Community sports coaches advise people on how to exercise safely for example bridging the gap between fall prevention programs and independent physical activity in residential areas. This shift in their responsibili-

ties and goals dovetails nicely with the profession's development and new job profile.

Keywords Community sport coach · Physical activity promotion · Job profile · Professionalization

Inleiding

De functie van buurtsportcoach is door de jaren heen veranderd. Van 2008 tot 2012 werkten buurtsportcoaches (destijds combinatiefunctionarissen) alleen nog aan het verbinden van onderwijs met sport en cultuur.

Voorbeelden van de buurtsportcoach als verbinder

Er zijn talloze inspirerende voorbeelden van buurtsportcoaches die verbindingen leggen om mensen van alle leeftijden te bereiken, in beweging te krijgen en plezier te laten ervaren. Buurtsportcoaches hebben lokaal geregeld meerdere rollen, wat het maken van verbindingen makkelijker maakt. Denk aan een buurtsportcoach die zowel JOGG-regisseur als Gezonde School-coördinator is, de fysiotherapeut die tevens de rol van beweegmakelaar vervult, of de verenigingsadviseur c.q. buurtsportcoach die verenigingen helpt verbindingen te leggen met zorginstellingen en aanbod te ontwikkelen voor mensen met een beperking. Een ander voorbeeld van een interessante combinatie is de buurtsportcoach die als leefstijlcoach mensen via de gecombineerde leefstijlinterventie begeleidt bij hun gedragsverandering en verwijst naar het reguliere beweegaanbod. Of de buurtsportcoach die werkzaam is in het jongerenwerk en die via sport het vertrouwen wint van kwetsbare jongeren op straat en hen ondersteunt of verwijst.

M. Aalbers (✉)
 Kenniscentrum Sport & Bewegen, Ede, Nederland
marloes@bvdgf.org

B. de Wit
 Wij Buurtsportcoaches, Haarlem, Nederland

In 2012 werd de regeling verbreed en werd het aantal fte fors uitgebreid (zie het artikel van De Jeu en Stroet in dit nummer). Anno 2020 zijn er vanuit de regeling ruim 5.800 buurtsport- en cultuurcoaches werkzaam, waarbij ongeveer 2.850 fte gericht is op sport en bewegen, en 570 fte focust op kunst en cultuur. Sinds 2012 hebben gemeenten de mogelijkheid om buurtsportcoaches in te zetten om uiteenlopende doelgroepen te activeren en nieuwe sectoren te verbinden met sport en bewegen, zoals welzijn, gezondheidszorg en kinderopvang. Sinds de decentralisaties in 2015 op het gebied van jeugdzorg, werk en inkomen, en de zorg aan ouderen en langdurig zieken, is er meer aandacht voor de inzet van sport en bewegen – en dus ook voor de buurtsportcoach – als middel om (arbeids)re-integratie te bevorderen of eenzaamheid tegen te gaan. De verbreding van de regeling en diversiteit van de functie vragen om een uitbreiding van de kennis en vaardigheden van de buurtsportcoach.

Buurtsportcoaches werken aan de verbinding van sport en bewegen met andere sectoren. Landelijk wordt de functienaam ‘buurtsportcoach’ gebruikt. Gemeenten en werkgevers zijn vrij om een eigen benaming te kiezen, passend bij de werkzaamheden en lokale context. Buurtsportcoaches die met jeugd werken, gebruiken vaak de termen ‘buurtsportcoach’, ‘sportcoach’ of ‘talentcoach’. Buurtsportcoaches die werken met ouderen en chronisch zieken noemen zichzelf vaak ‘beweegmakelaar’, ‘leefstijlcoach’ of ‘beweegconsulent’. De naam ‘(regio)consulent aangepast sporten’ wordt vaak gebruikt voor buurtsportcoaches die zich specifiek richten op mensen met een beperking. Voorbeelden van de buurtsportcoach als verbinder tussen verschillende sectoren zijn te vinden in het kader.

In kleine gemeenten werken buurtsportcoaches vaker als generalist, waarbij ze vele doelgroepen en organisaties ondersteunen. In grotere gemeenten hebben werkgevers de mogelijkheid om buurtsportcoaches ook als specialist in te zetten voor specifieke doelgroepen of projecten. Buurtsportcoaches hebben zeer uiteenlopende opleidingen en achtergronden. Een ruime meerderheid van 71% heeft een hbo-opleiding afgerond, bijvoorbeeld sportmanagement of sportkunde, de Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO) of fysiotherapie [1].

De buurtsportcoach als verbinder van zorg, sport en bewegen

De diversiteit van de functie is terug te zien in de rol die de buurtsportcoach vervult als doorverwijzer, organisator of makelaar tussen de eerstelijnszorg, sport en bewegen [2]. In ruim 70% van de gemeenten worden een of meer buurtsportcoaches ingezet voor deze specifieke verbinding. Het is niet bekend hoeveel buurtsportcoaches dat precies zijn, wel dat landelijk buurtsportcoaches zich voor 303 fte bezighouden met de doelgroep ouderen, en buurtsportcoaches voor 227

fte met en voor mensen werken met een beperking of chronische aandoening [3].

1. De *doorverwijzer* begeleidt mensen die van hun zorgverlener het advies krijgen om (meer) te bewegen. Deze buurtsportcoach kijkt met de patiënt welke activiteit in de wijk aansluit bij de wensen en mogelijkheden. De rol van doorverwijzer wordt op verschillende manieren ingevuld. Zo hebben buurtsportcoaches in 's-Hertogenbosch en Renkum een beweegspreekuur vanuit een gezondheidscentrum of wijkcentrum. In Nijkerk is een sport- en beweegloket ingericht voor vragen en verwijzingen rond sporten en bewegen.
2. De *organisator* organiseert kennismakingslessen, clinics, evenementen of fittests in samenwerking met fysiotherapeuten, gezondheidscentra en sport- en beweegaanbieders. Het doel is dat het beweegaanbod aansluit op de mogelijkheden en behoeften van ouderen en mensen met (een verhoogde kans op) chronische ziekten en dat mensen laagdrempelig met bewegen kunnen kennismaken. Een voorbeeld is de Nationale Diabetes Challenge van de Bas van de Goor Foundation, waarbij buurtsportcoaches en zorgverleners een wandelgroep oprichten, begeleiden en toewerken naar een evenement.
3. De *makelaar of verbinder* brengt organisaties met elkaar in contact. Hierdoor ontstaan netwerken, leren zorgverleners en sport- en beweegaanbieders elkaar kennen, en komen vraag en aanbod bij elkaar. Vaak blijft de buurtsportcoach onderdeel van het netwerk of de keten. Een voorbeeld is de beweegmakelaar in Soest die een brug slaat tussen Stichting Eerste Lijns Zorg In Soest (ELZIS), Stichting Welzijn Ouderen Soest (SWOS), en lokale sport- en beweegaanbieders. In Weesp hebben de buurtsportcoaches van welzijnsorganisatie Versa Welzijn een tennisgroepje opgericht voor eenzame ouderen met en zonder dementie, die met elkaar en vrijwilligers tennissen.

Ontwikkeling van het landelijk netwerk Wij Buurtsportcoaches

De eerste jaren na de verbreding van de regeling in 2012 waren gemeenten en werkgevers gefocust op beleidskeuzen, de uitbreiding en invulling van het aantal fte en het regelen van werkgeverschap. Daarna verschoof de focus naar de kwaliteit van het werk en professionalisering. Buurtsportcoaches en werkgevers ondervonden dat het voor (pas afgestudeerde) sport- en beweegprofessionals complex is om aansluiting te vinden bij het sociaal domein en om andere doelgroepen dan jeugd te bereiken en te begeleiden. In de meeste sport- en beweegopleidingen ligt de focus immers op bewegingsstimulering en bewegingsonderwijs voor kinderen en jongeren. Uit een onderzoek naar de beroepsvorming uit 2016 bleek dat buurtsportcoaches behoefte hadden om zich te ver-

enigen tot een landelijke groep, waarin ze zich bezig konden houden met [4]:

1. het vergroten van de zichtbaarheid en erkenning;
2. elkaar ontmoeten en van elkaar leren;
3. meedenken met (landelijk) beleid rond de inzet van buurtsportcoaches.

Op basis hiervan is een aanjaaggroep van enthousiaste buurtsportcoaches gevormd die met elkaar, en onder procesbegeleiding van Kenniscentrum Sport & Bewegen, de wensen van de beroepsgroep en de mogelijkheden om zich te verenigen ging verkennen. In 2018 gingen zij zelfstandig verder in het landelijk netwerk 'Wij Buurtsportcoaches'. Onderling contact wordt gefaciliteerd, bijvoorbeeld door ontmoetingen te organiseren en buurtsportcoaches aan elkaar te koppelen. Goede voorbeelden en ervaringen worden gedeeld via online communicatiekanalen. Tijdens de coronacrisis was dit nuttig omdat buurtsportcoaches hun werkzaamheden online en op afstand moesten uitvoeren. Wij Buurtsportcoaches vertegenwoordigt de beroepsgroep in verschillende landelijke en regionale gremia, en geeft advies over beleid rond de inzet van buurtsportcoaches en sport en bewegen.

Een basisfunctieprofiel met competenties op vier niveaus

Wij Buurtsportcoaches is ook betrokken bij de ontwikkeling van één functieprofiel dat de kern van de werkzaamheden van 'de buurtsportcoach' weergeeft. Een profiel dat herkenbaar is zowel voor buurtsportcoaches die werken met ouderen in woonzorginstellingen, als voor buurtsportcoaches die werken op pleintjes met jongeren en voor buurtsportcoaches die ervoor zorgen dat zorgverleners en aanbieders van laagdrempelige beweegactiviteiten elkaar vinden. Dit proces is eind 2019 gestart onder leiding van de Werkgevers Organisatie Sport (WOS), in samenwerking met werkgevers, Wij Buurtsportcoaches, Kenniscentrum Sport & Bewegen, de VSG en het Mulier Instituut. Mbo- en hbo-sportopleidingen zijn voornemens de profielen te gebruiken in hun opleidingen en zijn betrokken bij de ontwikkeling van nascholingsaanbod om de aansluiting met de praktijk te verbeteren.

Met een functieprofiel voor alle buurtsportcoaches kan gericht worden gewerkt aan de beroepsontwikkeling. Het profiel, dat na de zomer van 2020 is vastgesteld, is uitgewerkt op vier niveaus A tot en met D. Dit biedt ontwikkelmogelijkheden en carrièreperspectief aan de beroepsgroep en houvast voor werkgevers bij de inschaling en het voeren van beoordelingsgesprekken. Bij niveau A en B ligt de nadruk op de begeleiding van verschillende doelgroepen en bij uitvoerende en organisatorische werkzaamheden. Buurtsportcoaches die werken op niveau C en D vervullen vooral een verbindende en coördinerende rol, waarbij buurtsportcoach D ook beleidsmatige taken heeft en beleid vertaalt naar uitvoeringsplannen en vice versa.

De niveaus in het nieuwe profiel zijn niet gekoppeld aan een opleidingsniveau; de werkzaamheden die de buurtsportcoach uitvoert zijn bepalend voor de indeling.

De praktijk is echter weerbarstig – buurtsportcoaches zullen (zeker in kleinere gemeenten) meerdere rollen vervullen en op verschillende niveaus werkzaam zijn. Zoals de titel van dit artikel aangeeft, is er een verschuiving gaande: waren buurtsportcoaches voor 2012 echte uitvoerders, momenteel ligt het zwaartepunt meer bij het leggen van verbindingen tussen verschillende sectoren. Uit de Monitor Brede Regeling Combinatiefuncties 2019 blijkt dat de meeste (58%) buurtsportcoaches een initiërende, verbindende rol in de wijk hebben, waarbij ze projecten coördineren en partners samenbrengen. Iets meer dan een kwart van de buurtsportcoaches werkt in de praktische uitvoering, geeft lessen en begeleidt activiteiten. Zo'n 13% van de buurtsportcoaches heeft een beleidsmatige rol, coördineert uitvoeringsprogramma's of stuurt collega's aan [3].

In het functieprofiel staat de competentie samenwerken en het leggen van verbindingen op alle niveaus centraal, wat aansluit bij wat buurtsportcoaches zelf als hun belangrijkste eigenschap zien en bevestigd wordt door bevindingen uit onderzoek naar de rol van de buurtsportcoach [1, 5]. De tweede generieke competentie op alle niveaus is klant- en omgevingsgericht handelen. Naast deze twee generieke competenties zijn per niveau twee specifieke competenties uitgewerkt, passend bij de rollen en verantwoordelijkheden. Zo zijn sociale vaardigheden, en pedagogisch en didactisch handelen vastgesteld voor buurtsportcoaches die uiteenlopende doelgroepen begeleiden. Terwijl een buurtsportcoach op het coördinerende, beleidsmatige niveau vooral in staat moet zijn om te analyseren en te innoveren.

Integraalwerker bij uitstek

Het aantal buurtsportcoaches en de diversiteit van de functie blijven toenemen, net als de vragen aan buurtsportcoaches en hun werkgevers vanuit bijvoorbeeld het sociaal domein, de zorg en het onderwijs. Het enthousiasme en verbindend vermogen van buurtsportcoaches worden gezien en gewaardeerd. Dit brengt een nieuwe uitdaging met zich mee: het aanbrengen van focus in hun werkzaamheden, in afstemming met lokale partners en verschillende beleidsterreinen binnen de gemeente. De buurtsportcoach is bij uitstek een integraalwerker in de wijk, maar hij/zij moet toegerust zijn en voldoende tijd hebben om samenwerkingsrelaties op te bouwen.

Het toewerken naar een breed gedragen basisfunctieprofiel op vier niveaus, dat inzicht en helderheid verschaft in de kern van de werkzaamheden van de buurtsportcoach is een belangrijke stap in de professionalisering van de beroepsgroep – een continu proces, waarbij onder andere Kenniscentrum Sport &

Bewegen en Wij Buurtsportcoaches succesvol samen optrekken.

Open Access This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License, which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, as long as you give appropriate credit to the original author(s) and the source, provide a link to the Creative Commons licence, and indicate if changes were made. The images or other third party material in this article are included in the article's Creative Commons licence, unless indicated otherwise in a credit line to the material. If material is not included in the article's Creative Commons licence and your intended use is not permitted by statutory regulation or exceeds the permitted use, you will need to obtain permission directly from the copyright holder. To view a copy of this licence, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Literatuur

1. Lindert C van, Brandsema A, Scholten V, et al. Evaluatie buurtsportcoaches. Brede Impuls Combinatiefuncties als werkend proces. Utrecht: Mulier Instituut/Sportkunde-opleidingen; 2017.
2. Leenaars KEF, Smit E. De buurtsportcoach en de verbinding tussen zorg, sport en bewegen. Wageningen: Wageningen Universiteit; 2017.
3. Pulles I, Stam W van, Heijnen E, et al. Monitor Brede Regeling Combinatiefuncties 2019. Utrecht: Mulier Instituut; 2019.
4. Steenbergen J, Boers E, Lovink R. Op weg naar een beroepsvereniging buurtsportcoaches? Inventariserend onderzoek naar de haalbaarheid van een beroepsvereniging voor buurtsportcoaches. Ede: Kennispraktijk; 2016.
5. Slot-Heijs JJ, Lindert C van. Het beroep van de buurtsportcoach. Utrecht: Mulier Instituut; 2018.